

KARACAOĞLAN'DAN GÜNÜMÜZE KAHRAMANMARAŞ'TA ÂŞIKLIK GELENEĞİNİ*†

Seher ATMACA¹
Niyazi CAN²

ÖZ

Âşıkların ilk ustası sayılan Dede Korkut kopuzunu sinesine yaslayıp parmaklarıyla tele dokunarak sözü kulaklardan gönüllere doğru uçurmaya başladığı yıllardan günümüze doğru Türklerin yaşadığı toprakları dolaşarak, yatağını genişleterek bir ırmak gibi akıp gitmiştir âşıklık sanatı.

Yüzyıllardır türkülerıyla aramızda yaşayan Karacaoğlan'ın Osmaniye'nin Düziçi ilçesine bağlı Farksak köyünde doğduğu rivayet edilir. Osmaniye'nin de Dulkadiroğlu Beyliği sınırları içinde bulunduğundan yola çıkarsak Karacaoğlan'a Kahramanmaraşlı bir âşıklık diyebiliriz.

Âşıklar ustalarından almış olduğu eğitim ve terbiyeyi sanatları ile icra ederek türkülerimize beşiklik yapmışlardır.

Kahramanmaraş âşıklık geleneği içinde Âşık Hüseyin Tenecioğlu Âşık Hüdai, Hilmi Şahballı ve Âşık Mahzuni Şerif, ülke genelinde Kahramanmaraş âşıklık geleneğinin önemli temsilcileri arasında gösterilmektedir. Ayrıca Ahmet Çıtak, Hayati Vasfi Taşyürek, Abdurrahim Karakoç gibi önemli şairler de âşık edebiyatının yaşatılması hususunda bir nevi âşıklara ilham kaynağı olmuşlardır.

Eline saz alan âşığı diye ortaya çıkmamış ya âşıkları dinleyerek ya da bir âşığın yanında çıraklık, kalfalık yaptıktan sonra ustasının da icazetini alarak kendi sanatını icra etmeye başladığında bir bakıma âşıklığı tescil edilmiş sayılır. Âşıkların meclisine katılan çıraklardan, dinleyicilere söyleyiş, tavır ve şiir zevki aşılanmış olur. Bu meclislere devamlı katılanlar zaman içinde bir yandan ustalarını taklit ederek ya da usta malı türküler söyleyerek kendi alt yapılarını oluştururlar. Âşıklar ve halk şairleri devamlı birbirlerini besleyerek hem âşıklık sanatına hem halk şiirine katkıda bulunmuşlardır.

Bu çalışmamızda Karacaoğlan'dan günümüze Kahramanmaraş'ta yaşamış ve yaşayan âşıklar üzerinde durmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Karacaoğlan, Âşık, Mahzuni Şerif, Abdurrahim Karakoç, Halk Şairi

FROM KARACAOĞLAN TO THE PRESENT MINISTRY TRADITION IN KAHRAMANMARAŞ

ABSTRACT

Dede Korkut, who is considered the first master of minstrels, has flown like a river by wandering the lands where Turks live and widening its bed, from the years when he started to blow the words from ears to hearts by leaning the kopuz on his chest and touching the wire with his fingers.

It is rumored that Karacaoğlan, who has lived among us for centuries with her folk songs, was born in the village Farksak, in the Düziçi district of Osmaniye. Considering that Osmaniye is also within the borders of Dulkadiroğlu Principality, we can say that Karacaoğlan is a minstrel, from Kahramanmaraş.

The minstrels made the cradle of our folk songs by performing the education and training they received from their masters with their arts.

Âşık Hüseyin Tenecioğlu Âşık Hüdai, Hilmi Şahballı and Âşık Mahzuni Şerif are among the important representatives of the

* Makale Geliş/Kabul Tarihi:15.09.2022/07.10.2022

† Bu çalışmanın bir bölümü 02-04 Haziran 2022 tarihleri arasında düzenlenen "INCSOS VII Karabag International Congress of Social Sciences"nda sözlü olarak sunulmuş, genişletilmiş ve hiçbir yerde yayınlanmamıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, zseher@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-3331-0166

² Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, niyazican@ksu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-4373-0719

Künye Bilgisi: Atmaca, S. & Can, N. (2022). Karacaoğlan'dan günümüze Kahramanmaraş'ta âşıklık geleneğini. *Uluslararası Stratejik Boyut Dergisi*, 2(2), 106-114.

minstrel tradition of Kahramanmaraş throughout the country. In addition, important poets such as Ahmet Çıtak, Hayati Vasfi Taşyürek and Abdurrahim Karakoç have been a source of inspiration for the minstrels in terms of keeping the minstrel literature alive.

When he started to perform his own art, either by listening to the minstrels or as an apprentice or journeyman, and by getting the permission of his master, he was considered registered as a minstrel in a way.

From the apprentices who attend the minstrels' assembly, the listeners are instilled with a taste for utterance, attitude and poetry. Those who regularly attend these assemblies create their own infrastructure by imitating their masters or singing master-made folk songs over time. Minstrels and folk poets constantly fed each other and contributed to both the art of minstrelsy and folk poetry.

In this study, we will try to focus on the minstrels who have lived and lived in Kahramanmaraş from Karacaoğlan to the present.

Keywords: Karacaoğlan, Âşık, Mahzuni Şerif, Abdurrahim Karakoç, Folk Poet

GİRİŞ

Her milletin yeryüzünde hayat tarzını sürdürürken belli ölçü ve kıstasları vardır. Bu ölçü ve kıstaslar halkın yaşayışı içinde kendiliğinden oluşan ya da herkes tarafından kabul gören gelenek ve görenekler zaman içinde o toplumun kendi içinde yasa gibi kabul edildiği bilinmektedir. Buna daha çok töre de diyebiliriz. Bu töre zaman içinde geçmişle gelecek arasına kurulan bir köprü vazifesi yapar. Bu köprünün ayakları, kilit taşları olduğu gibi yüzbinlerce taş ve bunları birbirine tutunduran alın teriyle karılan harçlar vardır.

Her insan içinde yaşadığı toplumun ortak değerleri küçümseyerek yeni bir değer oluşturmayı düşünemez. Bu ortak değerler yüzyıllar boyunca kendini devamlı yenileyerek bir sonraki kuşağa aktarılması neticesinde toplumlar arasındaki kültürel zenginliği meydana getirir.

Bölgesel olarak kültürümüz bazı değişiklikler arz etse de bütün olarak ele alındığında milletimizin karakteristik özelliğini taşır. Milletler ne kadar kendi kültürel değerlerini yaşayarak, yaşatarak gelecek kuşaklara aktarabilirlerse o kadar kendilerini korur, değilse başka kültürlerin etkisinde kalarak kaybolup gittikleri bilinmektedir.

Millet olarak sözü yerinde ve zamanında söylemeye itina gösteririz. Konuşurken sözün içeriğini doldurarak konuştuğumuz gibi ayrıca sözün de bir değeri olduğuna inanırız. Atalarımız zaman içinde “Söz uçar yazı kalır” demişler ama sözü uçururken de kulaktan kulağa konaklatarak uçurmuşlardır.

Âşıkların ilk ustası sayılan Dede Korkut kopuzunu sinesine yaslayıp parmaklarıyla tele dokunarak sözü kulaklardan gönüllere doğru uçurmuş ve sesi dilden kulağa aktararak insanların hafızalarına yazmışlardır. Bundan dolayı âşıklar can kulağıyla dinleyerek hafızalarında kaldığı kadarıyla sanatlarını icra etmeye çalışmışlardır. Bilinen ilk Türk şairi Aprın Çor Tigin’in de Dede Korkut gibi irticalen söylediği bilinmektedir.

Türküleriyle yüzyıllardır yaşamaya devam eden Karacaoğlan’ın Osmaniye’nin Düziçi ilçesine bağlı Farksak köyünde doğduğu rivayet edilir. Osmaniye’nin de Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman ve Malatya’nın da bir zamanlar Dulkadiroğlu Beyliği sınırları içinde bulunduğu yola çıkarsak Karacaoğlan Kahramanmaraşlı bir âşıktık diyebiliriz. Kahramanmaraş’ın onu sahiplendiği kadar, Karaman’ın, Osmaniye’nin Tarsus’un da sahiplenme hakkı vardır. Çünkü Karacaoğlan, Dulkadiroğlu Beyliği sınırlarına sığmayıp diyar diyar gezerek gittiği yerin âşığı olarak kabul görmüştür. Bugün Karacaoğlan olmasaydı türkülerimizin bir ayağı eksik kalırdı.

Her âşık bir ardıç tohumu gibidir. Âşığın olduğu yerde bir başka âşık mutlaka olmuştur ve birbirlerini besleyerek, destekleyerek çevrelerinde yeni âşıkların yetişmelerine vesile olmuşlardır. Kahramanmaraş âşık edebiyatı yönünde keşfedilmeyi bekleyen maden yatakları gibidir. Atalarımız “ateş olmayan yerde duman tütmez” demişler. Karacaoğlan’dan günümüze bu ateş hiç sönmemiş her yıl biraz daha harlanarak bugün Türk edebiyatına önemli âşık ve şairler kazandırmaya devam etmektedir.

Bu çalışmamızda Karacaoğlan'dan bugüne söylenegelen âşık; saz şairi, halk ozanı, halk şairi, kalem şairi kime denir, hece şiiri deyince aklımıza halk şairi mi geliyor bunlar üzerinde durmaya çalışacağız.

ÂŞIK, HALK OZANI, SAZ ŞAİRİ

Pertev Naili Boratav (1968, 341), tarihî süreç içinde âşık, saz şairi, halk ozanı, halk şairi, kavramları için; XVI. yüzyılın başlarından başlayarak, farklı biçimleriyle halk şiirinin ve sözlü edebiyatın anlatı türlerinden olan, düz deyişli hikâyenin temsilcilerine âşık adı verildiğinden söz etmiştir. Âşık terimi yerine saz şairi, halk şairi, halk ozanı terimlerinin kullanıldığının altını çizen Boratav, âşıkların hem yaratıcı hem de icracı olduklarından bahsetmiştir. Ona göre âşık, yazdığı şiiri, türküyü okur, kendisinden öncesi edebi kalıntıları bir nesilden bir nesile aktarma görevini üstlenmiştir.

Göçebe toplumdaki yerleşik toplum hâlinde geçinceye kadar âşıkların çalıp söyledikleri dinleyenler tarafından başka dinleyicilere aktararak kulaklarda kalmıştır. Örneğin bugün bile bir aşığa/sanatçıya bir “türkü çal!” demek yerine “bir türkü söyle!” denir. Bir şaire de “bir şiir yaz!” demek yerine “bir şiir oku!” demeliyiz. İşte bu konuyu Pertev Naili Boratav, şöyle açıklar: “*Âşık şiirlerini yazmaz, söyler. Büyük ustalar, ünü pek yaygın âşıklar, doğaçtan söyleme bakımından özel yetenekleri olan kimselerdir; aşığın değeri de bu yeteneklere göre ölçülür. Bu yüzden âşıkların yarattığı şiirde, özellikle sözlü geleneğin hâlâ canlı olduğu çevrelerden çıkan âşıkların yapıtlarında doğaçtan söylemenin koşullarından ileri gelen birtakım deyiş özellikleri açıkça görülür.*” (Boratav, 1968, 341-350)

Mehmet Emir Bars'a (2020,168) göre âşık, toplum tarafından kabul gören saygın bir sanatçıdır. Âşıklığın kabulünde, halk edebiyatı tür ve biçimlerindeki bir eseri saz eşliğinde toplum karşısında icrasıyla yer alma ve doğaçlama şiir söyleme niteliğine sahip olma şartı aranır.

Bir usta yanında yetişmeden, sazı eline aldığı anda usta malı türküler söylemeden bunun yanı sıra kendi türküsünü söyleyebilen hatta bir ayak verildiğinde o ayak üzerinde irticalen türkü söylemesini bilmeyenden âşık olmaz. Âşık aynı zamanda ustalardan öğrendiği destanları icra etmekle birlikte kendisinin de destanı olmalıdır. Günümüzde yaşayan âşıkların -bazı istisnalar hariç- tamamına sorsanız, *mani, koşma, düz koşma, yedekli koşma, musammat koşma, ayaklı koşma, zincirleme koşma, destan, güzelleme, koçaklama, taşlama, ağıt, varsağı, herbe zorba, tecnis, cigalı tecnis* vs. gibi usta âşıkların mutlaka bilmesi gereken bu şiir türlerini bilmediklerine şahit oluruz. Kendi içlerinde farklı makam ve söyleyişe sahip bu şiirlerin nasıl yazıldığını/söylendiğini bilmeden gerçek bir âşık olamaz. Bunun için de bir aşığın âşık olabilmesi için bir akademisyenin gerçek manada bir akademisyen olabilmesi için lisans, yüksek lisans ve doktora yaptığı gibi bir aşığın da ustaların yanında yıllarca talimden sonra ustası kendisine bir mahlas verip meclislere taşımaya başladığında aşığın âşıklık serüveni başlar.

Dođan Kaya da söz konusu âşıklık serüveni için; “*Âşıklar, karşılaşmalarını belli bir sistem içinde gerçekleştirirler. Bunlar Umay Günay tarafından şöyle tasnif edilmiştir: hoşlaşma, merhabalaşma, hatırlatma- canlandırma, tekellüm, serbest konulu tekellüm, öğütleme, bağlama-muamma, sicilleme, yalanlama, taşlama-takılma, tüketmece-daraltma, uğurlama-medhiye*” (Kaya, 2000,26) ne demektir bunları hem bilmesi hem de icra etmesi gerekir.

Günümüzde her ne kadar da âşık/ozan kavramı aynı manada kullanıldığı gibi bu kavram şairler için de kullanılmıştır. Bundan dolayı bir kavram kargaşası sürüp gitmektedir. Sevindik (2019,130), ilk kez 15.yy'da ortaya âşık kavramıyla âşıkların geçmişten günümüze ozan adıyla anıldığından ve bu ozanların İslamiyet öncesinden Eski Türklerin şamanlarına dek şair/şarkıcıları olarak da adlandırıldığından bahsetmiştir.

Burada da daha farklı bir kavram kargaşası ortaya çıkmaktadır. Âşıkların çalıp söyleyerek icra ettikleri ve günümüze kadar geldiği şekli ile “türkü”dür. “şarkı” ise hiçbir zaman türkü ile eşdeğer anlama gelmemektedir. Bu kavram kargaşasının ne zamana kadar devam edeceğini kestirmek mümkün

gözükmemektedir. “halk şairi” denilmekle “halkın içinden çıkan şair” kastediliyorsa her şair, her sanatçı elbette halkın içinden çıkacak bunlara da toptan halk sanatçısı dememiz gerekir. “saz şairi” deyince de okuduğu şiirde sazı arka fon olarak kullanan şaire saz şairi denir manası çıkar ama bu da bu kavram kargaşasına çözüm olmaz. Görüldüğü kadarıyla “halk şairi” ve “saz şairi” kavramı son zamanlarda dilimizde yaygın olarak -aynı anlama geldiğinin farkına varılmadan- kullanılan “örneğin/mesela”, “sorun/mesele” kelimeleri gibi kullanılmaya devam etmektedir.

Âşıklar ustalarından almış oldukları eğitim ve terbiyeyi sanatları ile icra ederek türkülerimize beşiklik yapmış sanatçılardır. Bu konu ile ilgili Alay (2019, 11-12), farklı Türk boylarında çeşitli isimlerle anılan sanatçıların İslami dönemle beraber ozan olarak adlandırıldığından bahsetmiştir. Ona göre, Türklerin İslamiyet’e geçmesi ile beraber edindikleri yaşam tarzlarıyla birçok alanda etkilenen toplum halk edebiyatı ve temsilcilerini de etkilemiştir. 9.yy’dan bu yana âşıklar, âşıklık geleneğinin birer temsilcisi olmuşlardır.

Şair/Ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu, eğitimini yurtdışında almış olmasına rağmen sanattaki derinliğini kendi kültürel köklerinde bulmuştur.

*“Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
Ayak sesinden tanırım
Ne zaman bir köy türküsü duysam
Şairliğimden utanırım*

Şairim

*Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum
Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm” (Eyüboğlu, 2019,140-142)*

Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun bu şiirinden yola çıkarak kendi kültüründen beslenmeyen bir sanatçının gelecek kuşaklara sanatını bir miras olarak bırakamayacağı tezi ileri sürülebilir.

Bars (2020, 170), âşıklık geleneği üzerine araştırmaların, dünyada folklor çalışmalarının ortaya çıkmasıyla ülkemizde de etkilerini göstermesiyle birlikte başladığından bahsetmiştir. Âşıklar, belli kuralları ve kabulleri olan belli bir meslekî zümreyi oluşturan kişilerdir ve kendilerine has özellikleri olması gerekmektedir.

Âşıklık sanatı özellikle Türk soylu ülkelerin kültürlerinin oluşmasında önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Ülkemizde Kars, Erzurum, Sivas, Şanlıurfa/Kısa ve Adana’da hâlen yaşatılan âşıklık geleneği yaşatılmaya devam etmektedir. Konya’da Âşıklar Bayramı başlığı adı altında yapılan programlarda âşıkları bir araya getirerek âdete bir âşıklar şöleni haline getirilmesine rağmen âşıklık geleneğinin akademik bir sahaya taşınmadığı görülmektedir.

“UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşayan İnsan Hazinesi yaklaşımı kapsamında 2009 yılında koruma altına alınan âşıklık geleneğinin, genel olarak, dejenere olma, işlev kaybına uğrama, gerçek ustalardan ziyade yeteneksiz temsilcilerin ön planda olması, geleneğin modern çağın tüketim, alışkanlık ve beklentilerinin kısıcında sınırlı hareket alanı bulabilmesi, medyanın ve âşıklık geleneği takipçilerinin geleneği eğlence kültürünün basit bir unsuru olarak görmeleri, üst düzey usta âşıklardan yoksunluk, değişen bağlamlara uyumun özgün içerikli/nitelikli ürünlerle arzu edilen düzeyde bir türlü sağlanamaması vb. bazı problemlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Tüm

bunlarla birlikte tema, tavır, söylem, ortam, kostüm gibi konularda âşıkların kafa karışıklıkları yaşadığı da anlaşılmaktadır. Gelenekselliğin savunucusu olduklarını iddia eden ve bu yolda moderniteyi, modayı, dijital ortamı ve tüm bunları şekillendiren bir mekân olarak kenti eleştiren âşıkların, geleneksel kıyafetlerden ziyade takım elbise giymeyi ve kravat takmayı bir âdet haline getirdikleri, kimi zaman elektronik saz kullanmayı tercih ettikleri, saçlarını ve bıyıklarını boyattıkları, özgün söylemler geliştiremedikleri ya da söylenmiş olanları basitçe değiştirdikleri ve kopya ettikleri görülmektedir.” (Sevindik, 2019,141)

Bir sanatçı sanatı kadar giyimi kuşamı ile de izleyicilerin dikkatini çeker. Her âşık divan sazi çalmasına rağmen hangi bölgede yaşıyorsa o bölgenin milli giysileri giyerek dikkatleri üzerinde toplaması gerekirken bütün bunları göz ardı ettikleri görülür. Mesela dünyasını değiştiren âşıklardan Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Abdulvahap Kocaman’ın sahnede duruş, tavır, göğüslerinde madalya ve yöresel kıyafetleri ile sahneyi doldurdıkları bilinmektedir.

KARACAOĞLAN’DAN GÜNÜMÜZE KAHRAMANMARAŞ’TA ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Kahramanmaraş âşıklık geleneği ile ilgili bugüne kadar derli toplu akademik anlamda çalışmalar yapılmamıştır. Bu alanda tek ciddi akademik çalışma ise Yılmaz Irmak’ın *Âşık Mahzuni Şerif ve Şiir Dünyası* doktora tezidir. Bundan başka Ramazan Avcı’nın *Abdurrahim Karakoç’un Hayatı, Sanatı* adlı bitirme tezi ve Mustafa Başkonuş’un “*Kahramanmaraş Âşıklık Geleneği İnsan Öksüz ve Eshabil Karademir Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi*” Aynur İnce’nin *Âşık Mahzuni Şerif ve Şiirlerinde Sosyal Konular*, Murat Sakallı’nın *Âşık Mahzuni Şerif’in Şiirlerinde Söz Varlığı* ve Nazife Gül Sekni’nin *XX. Yüzyılda Afşinli Halk Şairleri* yüksek lisans tezleri âşık edebiyatı alanına katkı sunmuştur.

Bunların haricinde Kahramanmaraş âşık edebiyatı ile ilgilenenler için: Seher Atmaca’nın *Binboğa’nın Söz Pınarı (Afşinli, Şairler, Âşıklar, Yazarlar, Zeynep Başaran’ın “Âşık Hüdâdi Yaşamı Kişiliği, Sanatı ve Şiirleri”*, Arif Bilgin’in *Âşık Çimani, Âşık Mahrumi, Namluya Şiir Sürdüler (atışma)* Kitabının yanı sıra Mehmet Gözükara’nın *Kılıçtan Keskin (atışmalar)*, Tayyib Atmaca ile birlikte *Söz Açarı (atışma)* İsmail Kutlu Özalp ile *İki Yürek Bir Oldu (Sazsız Atışma) Elbistan Ağıtları*, Sıddık Demir’in *Afşinli Derdiçok*, Abdülhakim Eren’in *Beş Ünlü Ozan*, Halil Atılgan’ın *Acem Kızı ve Tenecioğlu Âşık Hüseyin*, Yaşar Alparıslan ile Serdar Yakar hazırlamış oldukları *Muhtelif Cönklerde Maraş Halk Şairlerine Ait Şiirler* ve *Maraş’ta Divanında Parça Kalmış Halk Şairleri* ile Kahramanmaraş Halk Ozanları Derneğinin çıkarmış olduğu *Günümüz Kahramanmaraş Âşıkları*, Ramazan Avcı’nın *Kahramanmaraşlı Halk Şairleri, Manzum Destan Geleneği ve Kahramanmaraş Ağız Destanları*, *Karacaoğlan’dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler, Şiirlerle Kahramanmaraş Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi, Türk Şiirinin Beyaz Kartal’ı Bahaettin Karakoç* ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinin yayınladığı *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları*, ulaşabildiğimiz önemli kaynak kitapları arasında görülebilir.

Mehmet Şahin’in *Âşıklık Geleneği* konulu doktora tezi hazırlık çalışmaları olduğu bilgilerine ulaştık. Ayrıca Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi tarafından onlarca bitirme tezi hazırlandığını biliyoruz ama maalesef bu tezlerine ulaşma imkânımız olmadı.

Kahramanmaraş âşıklık geleneği içinde Âşık Hüseyin Tenecioğlu Âşık Mahzuni Şerif, Âşık Hüdai ve Hilmi Şahballı ülke genelinde en bilinen âşıklar olmasına rağmen sadece Âşık Mahzuni Şerif üzerine doktora ve yüksek lisans tezleri bulunmaktadır.

Âşık Mahzuni Şerif, Kahramanmaraş âşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çıkarmış olduğu 453 plak, 58 kaset ve TRT repertuarına kazandırdığı yüzlerce

türkü, Kahramanmaraş türkü arşivine katkıda bulunan ülke genelinde toplumun her kesiminin gönlüne girmeyi başaran sayılı âşıklar arasında yer almaktadır.

“Âşık Mahzunî Şerif; Yunus Emre, Şah Hatayî, Pir Sultan, Kul Himmet, Köroğlu, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Âşık Veysel gibi halk ozanlarımızın yanı sıra Nâzım Hikmet, Ahmet Arif, Enver Gökçe, Hasan Hüseyin, Cahit Külebi gibi çağdaş şairlerimizden de etkilenmiştir.” (İnce, 2005;3)

Kahramanmaraş âşık edebiyatında yıllardır gün yüzüne çıkmayı bekleyen, en önemli âşıklardan birisi de kuşkusuz Tenecioğlu Âşık Hüseyin’dir. Onlarca sanatçı tarafından söylenen *Acem Kızı, Gayri Dayanamam Ben Bu Hasrete* ve *Hata Benim Günah Benim Suç Benim* türkülerinin Neşat Ertaş’ın türküleriymiş gibi okunduğu bilinmektedir. Âşık Hüseyin, âşıklık geleneğini iyi bilen, özellikle Çukurova bölgesinde tanınan bir âşık olmuş ve geçimini elinde sazı ile köy, köy şehir şehir dolaşarak sağlamaya çalışmıştır.

“Tenecioğlu Âşık Hüseyin’in bir gazinoda irticalen söylediği *Acem Kızı* türkü, üzerinden yıllar geçtikçe değerini katlayarak günümüze kadar gelen ve onlarca sanatçı tarafından seslendirilen bir türkü olarak varlığını sürdürmektedir.

Çukurova bölgesi denilince bugün içine Osmaniye ve ilçelerinin yanı sıra kısmen Hatay’ın Erzin ve Dörtyol ilçeleri ile birlikte Adana’ya içine alan topraklar akla gelmektedir. Bu bölge aynı zamanda Kahramanmaraş ile birlikte Akdeniz bölgesinde yer alır. Bu bölgede gezici âşık olarak geçimini temin eden Âşık Hüseyin Tenecioğlu da destanlar anlatan, ağıtlar yakan, hikâyeli türküler söyleyen bir âşık olarak bilindiğinden düğünlerin, toplantıların da mutlaka olmazsa olmazı olarak bilinmektedir. Âşık aynı zamanda bulunduğu topluluğun söz ustası olduğundan her sohbette toplantıda onun da bulunması ayrı bir önem taşımaktadır.” (Atmaca, 2020,144)

Âşıklık geleneğini geleceğe taşıyan âşıklardan birisi de Âşık Hüdâî’dir. Ne yazık ki onunla ilgili bugüne kadar bir kitap çalışması, birkaç makale ve internet sitelerinde yayınlanan şiirlerinden başka bir çalışma yapılmamıştır. Âşık Hüdâî’yi âşıklık geleneğinde önemli birisi olarak gösteren Lütfi Alıcı, bu hususta şunları söyler:

Anlaşılr Türkçesiyle yazdığı şiirlerinde daha çok dörtlülüklerden oluşan hece ölçüleriyle kendine özgü bir üslub benimseyerek şiirlerini saz eşliğinde çalıp söylediği de aktarımlar arasındadır. Oluşturduğu bu üslubla günümüzde âşıklık geleneğine önemli ve büyük değer kazandırdığını söyleyebiliriz. Erken yaşından itibaren irticalen şiir söyleyen Hüdâî, on dört yaşına geldiğinde saz çalmaya başlamıştır. Âşık, “Hüdâî”¹ mahlasını Kadırlı Âşıklar Gecesi’nde yapmış olduğu başarıdan dolayı almıştır. Okuyup yazmaya asker ocağında başlayan Âşık Hüdâî, dinlediği halk hikâyeleri ve eski şairlerin/âşıkların eserleri aracılığıyla şiir ve âşıklık konularında bilgisini daha da ilerletmiştir. Âşık, yetişmesiyle bağlı olarak; “Benim hayatım bir Kerem gibi geçti. Tanıdığım ve bildiğim ozanlar benim ustam oldu. Geçmiş, yaşamış tüm ozanlar benim ustam oldu. Her birini dinleyerek büyüdüm, yetiştim.” demiştir. Okuma yazma öğrendiği asker ocağını hep zaman büyük sevgiyle anmıştır (Alıcı, 2008,1-2).

Ünü ülke geneline yayılan çeşitli televizyon kanallarından programlar yapan ve hâlen sanatını icra eden Hilmi Şahballı Kahramanmaraş âşık edebiyatına hizmet etmeye devam etmektedir.

“1973 yılında Dengin Plak şirketinin düzenlemiş olduğu Âşıklar Yarışması’nda 1.nci seçilerek kendisine “ŞAH” unvanı verilir ve o günden sonra “Hilmi Şahballı” olarak tanınır. Sonra da mahkeme kararı ile soyadını

“Şahballı” olarak değiştirir. Yıllarca yurtdışında birçok ülkeyi gezmiş, Türkülerimizi okuyarak Türk kültürünün yayılmasına yardımcı olmuştur.

750'nin üzerinde şiiri bulunmaktadır. Bu Şiirlerin 300 ünü bestelemiştir. Bunlardan bazıları: Yürüyorum, Esmerin Adı Oya, Kızılırmak, Yoruldum, Volkan Gibiyim, Doğ Güneş, Aman Dokunmayın Çok Fenayım, Takatim mi Var, Bir Yudum Su, Bahar Gezmiş Bizim Ele, Zım zım, Mahkûmların Türküsü, Neden Bana Gönül Verdin, Unutuldum, Oda Yandı Bende Yandım, Ay Kızım Kınalı Kuzum, Belki Gelirim Ana, Bebeğim vs. gibi... Etkilendiği şair ve âşıklar ise: Hayati Vasfi Taşyürek, Âşık Mahzuni Şerif, Abdurrahim Karakoç, Âşık Veysel, Neşet Ertaş, Halit Arapoğlu, Yusuf Polatoğlu'dur. Çalışmaları arasında ayrıca 55 adet plağı, 5 adet filmi vardır.” (Maraş Gündem, 15.03.2017, www.marasgundem.com.tr).

Bu araştırmada Kahramanmaraş genelinde âşık edebiyatının izlerini sürerek bu alanda eser vermeye devam eden yeni âşıkların olduğunu tespit ettik. Bu âşıklar her ne kadar da geleneğin izinde gitmeye çalışsalar da usta çıkar ilişkisinden uzak bireysel olarak sanatlarını icra etmeyi sürdürmekte. Özellikle Afşin ve Elbistan ilçelerinde âşıkların diğer ilçelere göre daha fazla olduğunu farkına vardık. Bunun sebebinin ise Derdiçok, Tenecioğlu Âşık Hüseyin, Âşık Mahzuni Şerif gibi âşıkların bu bölgelerde yaşamasının yanı sıra Ahmet Çıtak, Hayati Vasfi Taşyürek, Abdurrahim Karakoç gibi önemli şairler de âşık edebiyatının yaşatılması hususunda bir nevi âşıklara ilham kaynağı olmuştur. Kahramanmaraş genelinde âşık/ozanları alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz.

Ahmet Bertizlioğlu, Ahmet Çıtak, Ahmet Karakaya (Erbabi), Ahmet Söyler (Âşık Ahrazoğlu), Ali Arslan (Âşık Aliyâr), Ali Arslan (Berçenekli Ali), Ali Haydar Levendiz (Âşık Emekçi), Ali İhsan Başpınar (Âşık Pınarı), Ali Kutlu (Âşık Perişan), Ali Yaşar (Dostali), Arif, Âşık Ali Ataş, Âşık Ali Corukçu, Âşık Ali Rıza Yüksel, Âşık Çimani, Âşık Devai, Âşık Hacı Yener, Âşık Hamit Kul, Âşık Hüdayi, Âşık Hüseyin (Tenecioğlu), Âşık İbreti, Âşık Kul Halil, Âşık Kul Hasan, Âşık Mağdur Ali, Âşık Mahrumi (Rahmi Kaya), Âşık Mehmet Yapıcı, Âşık Mustafa, Âşık Penahi Emirlioğlu, Âşık Pirşani, Âşık Rıza, Âşık Salmani, Âşık Selami, Âşık Şerif Mahzunî, Aşır Sermani, Ballı Ozan, Beyoğlu, Cemal Yeşil (Ağcaşarlı Mihmani), Cengiz Demir, Dost Ozan, Durani Kocaga, Durdu Kısakol (Kul Mecruh), Durmuş Ali Yılmaz, Elbendi, Emri Karakuş (Âşık Gulfani), Erdem Baba, Fazlı Ayar, Fermani, Filari, Gülşeni, Gündeşlioğlu, Hacı Bektaş Tat, Hacı Zülkadiroğlu, Hafız Kız, Hasan Öztürk (Âşık Meçhuli), Heziri, Hilmi Şahballı, Hüseyin Dede, Hüseyin Polat, İhsan Emirlioğlu (Genç Ozan), İmirza, İrfan Gündoğan (Âşık İrfani), İsa Binboğa (Dirgenoğlu), İsmail İpek, İsmet Bolat (Âşık Meşguli), Kara Ozan, Karaca Erbil (Âşık Melûli), Latif Aslan, Mahir, Mehmet Kiper, Sait Kırmacı, Mustafa Hartlap (Âşık Mıstık), Nakşi, Niyazi, Nurettin Kaya (Kör Ozan), Nuri Peker (Fidanî), Osman Dağlı (Maksudi), Ozan Ademoğlu, Ozan Ali Şah, Ozan Bulut, Ozan Celalettin Kurt, Ozan Celali, Ozan Dertli Adem, Ozan Fuat Bostancı, Ozan Hüseyin Atçı, Ozan İspir, Ozan Köksal Yüksel, Ozan Kürşat Bulut, Ozan Mehmet Dalkanat, Ozan Mehmet, Ozan Murat, Ozan Tuğrul, Ozan Yeter Bacı, Öksüz Ozan, Ömer Bayazıt, Ömer Lütfi Pişkin (Derdiçok), Pervane, Rahmi Kaya (Âşık Mahrumî), Sait, Serkan Açıkgöz (Âşık Erfanî), Sırrı, Süleyman Paşa, Süreyya, Şazi, Şerefoğlu Osmanağa, Şirazi, Şirvanlı, Tecim Baba, Tecim Dede, Yusuf Fermâni, Zahit Sakallı, Zarif, Zeynel Abidin Sönmez (Âşık Vicdânî)

Halk şairi ile ilgili çeşitli görüşler ortaya atılmakla birlikte bugüne kadar bu konu âşık-ozan-halk şairi çerçevesinin dışına taşınmamıştır.

Halk kültüründe kendi ürettiklerini yazan ve söyleyen halk şairleri, tarihi dönem içerisinde çeşitli isimlerle anılmaktadır. Fuat Köprülü, Saim Sakaoglu gibi araştırmacılar, âşık edebiyatı temsilcilerini “âşık”, “saz şairi”, “badeli âşık”, “halk âşığı”, “ozan”, “halk ozanı”, “sazlı ozan”, “çöğür şairi”, “kalem şairi”, “meydan şairi”, “halk şairi” şeklinde tanımlamışlardır (Köprülü, 1989, 165; Sakaoglu, 1986, 250-251).

Günümüzde hece ölçüsüyle şiir yazarlara ya “halk şairi” ya da “kalem şairi” denilmektedir. Bu genellemeden yola çıkarak irticalen şiir söyleyene “halk şairi”, şiiri yazarak söyleyene de “kalem şairi” dememiz mümkün görünmemektedir. Yine günümüzde bir ayak verildiğinde irticalen atışabilen şairlerin olduğu bilinmektedir. Bu şairler aynı zamanda klasik âşık atışmalarında yapılan atışmalar gibi atışarak/deyişerek ustalıklarını ortaya koyabildikleri halde bunlara da âşık diyemeyiz.

Hece ölçüsüyle yazılan şiirlere toptan “halk şiiri” dersek dolayısıyla bu şairlere de “halk şairi” demek zorunda kalırız. Bundan dolayı da hece ölçüsüyle yazan yüzlerce şaire de “halk şairi” demek zorunda kalırız. Mesela, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Kutsi Tecer, Faruk Nafiz Çamlıbel, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Dilaver Cebeci, Abdurrahim Karakoç, Ülkü Tamer, Cemal Safi, Hayati Vasfi Taşyürek, Ali Akbaş gibi şairler hece ölçüsüyle yazdıklarından dolayı bugün hiç birisine “halk şairi” nitelendirmesine tabi tutmuyoruz.

Metin Özarslan, Abdurrahim Karakoç’un ölümünün ardından yazılan yazılardan yola çıkarak bir yazı kaleme alır.

“Abdurrahim Karakoç üzerine söylenenlerin söyleneceklerin içinde bir toz zerresi kadar yer tutacak bu denemede “halk şairi” terimi üzerinde durmak, sadedin dışına çıkmak olacağı için; kısaca şu hususun altını çizmekte fayda vardır. Abdurrahim Karakoç şiirlerinde millî vezin olan heceyi büyük bir ustalıkla kullanan bir şairdir ve bu husus onun şiirin fizikî yapısıyla alakalıdır. Karakoç’un asıl başarısı şiirindeki mânâ derinliği ile keskin ve çarpıcı üslubundadır. Dolayısıyla sadece heceyle yazmış olmasından hareketle onu “halk şairi” sıfatıyla vasıflandırmak doğru değildir. O, yediden yetmiş vicdan sahibi her insanın gümrah ve keskin sesi idi. Topyekûn milletin şairi, bu mânâsıyla halkın şairi idi ve millî vezin heceyle ısrarla yazmış olması, onun, batı dillerindeki “folk poet” kavramının tercümesiyle elde edilen “halk şairi” kavramıyla nitelenmesine cevaz vermez. Karakoç’un vezin tercihi, bu mânâda onu “halk şairi” olarak nitelemekten ziyade, halkın şairi, milletin şairi; millî şair olarak nitelemeye yeter de artar bile... (Özarslan, 2019, 6-7).

Günümüzde hece ölçüsüyle şiir yazarların çoğu kendini maalesef “halk şairi” ya da “kalem şairi” unvanlarıyla bilinmeleri için bir resmi kurumdan bunu belgelendirme yoluna gittikleri bilinmektedir. Kendilerini bu iki kategoriden birisinin içine alan şairlerin çoğu ise genellikle 11 hece ölçülü şiirlerin dışına çıkamayarak ve kendilerini yenilemeyerek aynı ayak üzerinde yüzlerce örneği bulunan hece ölçüsüyle şiirler yazarak tekrardan öteye gidemedikleri bilinmektedir.

Gönümüz şartlarında gerek şairler gerekse âşıkların/ozanların olsun bir ustanın dizinin dibine oturup sanatını geliştirmek için zaman harcamasına gerek yoktur. Bu iletişim çağında âşıklığa ilişkin dersleri görüntülü olarak alma imkânı vardır.

Gerek âşıklar gerekse hece ölçüsüyle yazan şairler, geleneğe sadece kültürel bir öge olarak bakıp geçerlerse kendilerinden sonra gelecekler kendilerine bir öge gibi bile bakamayacakları kesindir.

SONUÇ

Kahramanmaraş ülke genelinde “edebiyatın başkenti” olarak bilinmektedir. Gerek sivil toplum örgütlerinin gerekse yerel yönetimlerin özel gayret ve destekleriyle genelde ülkemiz özelde ise Kahramanmaraş’ta kültürümüze sahip çıkarak bu kültürün gelecek kuşaklara aktarılması hususunda etkinlikler yapılmaktadır.

Kahramanmaraş’ta divan edebiyatı, halk edebiyatı, yeni edebiyatın yanı sıra bir de âşıklık geleneği olmasına rağmen özellikle son yıllarda sadece yeni edebiyat (şiir, deneme, hikâye, roman) öne çıkarılarak diğerleri âdeta görmezlikten gelinmektedir. Bu görmemezlik neticesinde aruz ölçüsüyle şiir

yazan şair neredeyse yok denecek kadar azalmıştır. Bunun yanı sıra halk şiiri ve halk âşıkları sanatlarını icra etmeye devam etmektedirler.

Özellikle Göksun, Afşin, Elbistan, Nurhak ve Pazarcık'ta halk şiiri tarzında şiirler yazan ve âşıklık geleneğini sürdüren şairlerin, âşıkların sayılarının katlanarak büyüdüğü bilinmektedir.

Halk şairlerimizden, Derdiçok, Hayati Vasfi Taşyürek, Ahmet Çıtak, Abdurrahim Karakoç, Mehmet Gözükara, Haşim Kalender gibi önemli şairlerin yanı sıra Karacaoğlan, Tenecioğlu Âşık Hüseyin, Perişan Ali, Âşık Mahzuni Şerif, Osman Dağlı, Âşık Yener, Hüdai, Hilmi Şahballı gibi önemli âşıkların sadece isimlerinin anıldığı bu değerlerin gelecek kuşaklara tanıtılmasında yeterli çaba gösterilmemektedir. Gerek Sütçü İmam Üniversitesi gerekse yerel yönetimimizin bu hususta daha özverili davranarak Kahramanmaraş'ın halk şairleri ve halk âşıklarının da ülke genelinde bilinmesine, tanıtılmasına katkıda bulunmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Alay, O. (2019). Sözlü gelenek öznesi olarak saz şairi, *Âşık ve Halk Şairi Terimleri, Türk Dili CXVII*, Sayı: **813**, 11-12.

Alıcı, L. 23-24. 08. 2008 tarihlerinde düzenlenen *100. Yılında Göksun Sempozyumu*'nda sunulmuştur.

Atmaca, S. (2020). Tenecioğlu Âşık Hüseyin ve Acem kızı türküsü üzerine bir değerlendirme, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 8, 22.

Bars, M. E. (2020). Âşık kimdir. *Uluslararası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (4), 170,171.

Boratav, P. N. (1968). Âşık edebiyatı, *Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, 207-341.

Eyüpoğlu, B.R. (2019). *Dol Karabakır Dol*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları

İnce, A. (2005). *Âşık Mahzunî Şerif ve şiirlerinde sosyal konular*, (Yayın No.221321) [Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi]. YÖKTEZ Ulusal Tez Merkezi.

Kaya, D. (2000). *Âşık edebiyatı araştırmaları*, Kitabevi Yayınları.

Köprülü, M. F. (1989). *Edebiyat araştırmaları*, Ötüken Yayınları.

Özarlan, M. (2019) Abdurrahim Karakoç üzerine düşünceler, *Hece Taşları*, 52, 6,7.

Sakaoğlu, S. (1986). *Ozan, âşık, saz şairi ve halk şairi kavramları üzerine*, [III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri I Genel Konular].

Sevindik, A. (2019). Âşıklık Geleneği'nin güncel durumu ve âşıklar üzerine bazı tespitler, *SUTAD*, Aralık 2019; (47): 127-144

[Kaya, D. \(2003\). *Başlangıçtan günümüze âşık edebiyatı*,](#)

http://dogankaya.com/fotograf/baslangictan_gunumuze_asik_edebiyati.pdf

Maraş Gündem. (2017, 15 Mart). *Hilmi Şahballı kimdir?*

<https://www.marasgundem.com.tr/biyografi/hilmi-sahballi-kimdir-1409348h>